

Θουκυδίδου *Ιστορίαι*, 3, 81.3-81.5

Διευκρίνιση: Οι προτεινόμενες απαντήσεις στις ερμηνευτικές παρατηρήσεις είναι ενδεικτικές. Αξιοποιούνται κατά κύριο λόγο τα ερμηνευτικά σχόλια του σχολικού βιβλίου, καθώς και οι κειμενικές αναφορές. Τόσο οι παρατηρήσεις όσο και οι απαντήσεις λαμβάνουν υπόψη τις επικαιροποιημένες οδηγίες του ΙΕΠ για το σχολικό έτος 2021-22.

- 2. Ο/Η μαθητής/τρια αρκεί να αναφερθεί σε πέντε (5) διαφορετικές περιπτώσεις από τις παρακάτω:** Οι ικέτες ολιγαρχικοί στην Κέρκυρα που δεν είχαν πειστεί από τους δημοκρατικούς να περάσουν από δίκη, βλέποντας την ωμότητα των πράξεων των αντιπάλων τους προβαίνουν σε αυτοκαταστροφικές πράξεις. Ορισμένοι αλληλοσκοτώνονται εντός του ιερού (*διέφθειρον αὐτοῦ ἐν τῷ ἱερῷ ἀλλήλους*), άλλοι αυτοκτονούν με απαγχονισμό (*καὶ ἐκ τῶν δένδρων τινές ἀπήγγοντο*) και άλλοι με όποιον τρόπο θανάτου βρίσκουν πρόσφορο (*οἱ δ'ὥς ἕκαστοι ἐδύναντο ἀνηλοῦντο*). Ο Θουκυδίδης χρησιμοποιώντας τρία διαφορετικά ρήματα που δηλώνουν θάνατο, μεταδίδει το κλίμα απόγνωσης, που επικρατούσε στους ολιγαρχικούς. Οι άνθρωποι αυτοί βρίσκονται σε αδιέξοδο, χωρίς ελπίδα σωτηρίας, εγκλωβισμένοι σε μια κατάσταση χωρίς δυνατότητα διαφυγής, που τους οδηγεί σε παράλογες πράξεις, αντίθετες στο ένστικτο της αυτοσυντήρησης. Ωστόσο, το κύμα βίας επεκτείνεται και σε άλλες ομάδες πληθυσμού. Ο κάθε Κερκυραῖος στρέφεται εναντίον όποιοι θεωρούσε ως εχθρό του (*Κερκυραῖοι σφῶν αὐτῶν τοὺς ἐχθροὺς δοκοῦντας εἶναι ἐφόνευον*) βρίσκοντας έτσι την ευκαιρία να εκδηλώσει μίσος και φθόνο προς κάθε κατεύθυνση και για οποιονδήποτε λόγο είτε πολιτικό είτε και προσωπικό (*ἀπέθανον δέ τινες καὶ ἰδίας ἔχθρας ἔνεκα*). Σε αυτές τις συνθήκες χάους κάθε κακία, καλά φυλαγμένη στην ψυχή του καθενός ενεργοποιείται. Αλλά και αμιγώς προσωπικές διαφορές, όπως ο δανεισμός χρημάτων μεταξύ πολιτών γίνεται αιτία φόνου (*ἄλλοι χρημάτων σφίσιν ὀφειλομένων ὑπὸ τῶν λαβόντων*). Οι δανειζόμενοι σκοτώνουν τους δανειστές σε μια προσπάθεια είτε αντεκδίκησης είτε απαλλαγής από το χρέος. (μονάδες 10)
- 3. Ο εμφύλιος πόλεμος ισοπεδώνει κάθε ηθική αξία, κάθε θεσμό ιερό και απαραβίαστο. Διασαλεύει την ηθική τάξη, αφού ακόμα και η γεμάτη απέραντη αγάπη πατρική σχέση αντικαθίσταται από πράξεις ωμότητας. Ο πατέρας σκοτώνει το παιδί του (*Καὶ γὰρ παῖδα ἀπέκτεινε*) σε μια ενέργεια τόσο αντίθετη στην ανθρώπινη φύση. Η οικογένεια, θεσμός ταυτισμένος με τον άνθρωπο και την εξέλιξή του, υποκύπτει στον παραλογισμό του**

εμφυλίου πολέμου. Αλλά και η ικεσία, καταξιωμένος θεσμός στην αρχαιοελληνική κοινωνία, πλήττεται από την εμφύλια διαμάχη. Ο άγραφος ηθικός νόμος, που όριζε ότι οι ικέτες ήταν ιερά και απαραβίαστα πρόσωπα, υφίσταται βάνουση καταπάτηση. Οι ικέτες δολοφονούνται στα ιερά (*ἀπὸ τῶν ἱερῶν ἀπεσπῶντο καὶ πρὸς αὐτοῖς ἐκτείνοντο*). Κάθε καλό και αγνό μετατρέπεται σε ωμή βία, κάθε έννοια δικαιοσύνης, γραπτού ή άγραφου νόμου και ανθρωπιάς καταλύεται. (μονάδες 10)

4. Στα δύο κείμενα (μεταφρασμένο και πρωτότυπο) γίνονται γενικότερες αναφορές στις συνθήκες που επικρατούν σε εμφυλίου πολέμους. Πρόκειται για μια γενίκευση που αποτελεί χαρακτηριστικό γνώρισμα της σκέψης του Θουκυδίδη και της μεθόδου του. Καθώς οδηγείται από το συγκεκριμένο γεγονός στο γενικό, προβάλλει τη σφαιρική θεώρηση των ιστορικών γεγονότων και την αναγωγή τους σε φαινόμενα διαχρονικά. Οι συνθήκες, λοιπόν, κάθε εμφυλίου είναι για τον Θουκυδίδη πάντοτε ακραίες και παράλογες, γεμάτες θάνατο. Συγκεκριμένα, στο πρωτότυπο κείμενο ο ιστορικός αναφέρει τη φράση (*οἷον φιλεῖ ἐν τῷ τοιοῦτῳ γίνεσθαι*) που σημαίνει «*όπως συνηθίζει να γίνεται σε τέτοιες περιπτώσεις*». Στο μεταφρασμένο κείμενο αντίστοιχα ο ιστορικός αναφέρει ότι οι συμφορές των πολέμων θα συνεχίζονται όσο παραμένει ίδια η ανθρώπινη φύση (*συμφορές που γίνονται ... ανάλογα με τις περιστάσεις*). Εδώ ο Θουκυδίδης συμπεραίνει ότι οι συμφορές των εμφυλίων με όποιες διαφοροποιήσεις κατά περίπτωση, σχετίζονται άμεσα με την ανθρώπινη φύση και όσο αυτή έχει χαρακτηριστικά όπως η πλεονεξία και η φιλοτιμία, νέοι πόλεμοι θα ξεσπούν στην ανθρωπότητα. Παράλληλα, αντίθετα με την περίοδο της ειρήνης ο ιστορικός διαπιστώνει ότι ο πόλεμος διδάσκει τη βία, εκτρέπει τους ανθρώπους σε αντίστοιχες πράξεις. Επιπλέον, αιτιολογεί αυτή τη ροπή του ανθρώπου και συγκεκριμένα τη συνδέει με τη στέρση και τη μη εξυπηρέτηση των βασικών αναγκών, που είναι καθημερινά φαινόμενα σε συνθήκες πολέμου. Αυτές με τη σειρά τους προκαλούν ένταση, συγκρούσεις και καταστάσεις που σχετίζονται και με τα αντικρουόμενα συμφέροντα των ανθρώπων. Τα πνεύματα ερεθίζονται και η κυριαρχία της βίας είναι το αποτέλεσμα (*όταν έρθη ο πόλεμος ... σύμφωνα με τις καταστάσεις που δημιουργεί*).

Όλα τα παραπάνω συνδέονται άρρηκτα με τη βασική επιδίωξη του ιστορικού να αφήσει στην ανθρωπότητα ένα έργο «κτῆμα ές αεί». Οι διαχρονικές διαπιστώσεις του δηλώνουν την προσήλωσή του στον στόχο αυτό. Τον απασχολεί όχι μόνο ο συγκεκριμένος εμφύλιος του 5^{ου} αιώνα, αλλά ο πόλεμος, τα κίνητρα και οι

συμπεριφορές του ανθρώπου κατά τη διάρκειά του, ευρύτερα και διαχρονικά. (μονάδες 10)

6. *ἐκ τοῦ δένδρου τις ἀπήγγχετο*

Κερκυραῖος τὸν ἐχθρὸν δοκοῦντα εἶναι ἐφόνευε

(μονάδες 10)

7. α. *ἀφικόμενος*: υποκείμενο (της μετοχής) ὁ Εὐρυμέδων - *παρέμεινε*: υποκείμενο (του ρήματος) ὁ Εὐρυμέδων - *εἶναι*: υποκείμενο (του απαρεμφάτου) η επιθετική μετοχή τὸς δοκοῦντας - *ἐφόνευον*: υποκείμενο (του ρήματος) Κερκυραῖοι (μονάδες 4)

Η μετοχή *ἀφικόμενος* είναι συνημμένη, γιατί το υποκείμενό της έχει και άλλη συντακτική λειτουργία στην πρόταση (υποκείμενο του ρήματος *παρέμεινε*) (μονάδα 1)

β. *ιδίας ἔχθρας ἔνεκα*: εμπρόθετος (επιρρηματικός) προσδιορισμός της αιτίας - *ὑπὸ τῶν λαβόντων*: εμπρόθετος (επιρρηματικός) προσδιορισμός του ποιητικού αιτίου - *ἐν τῷ τοιούτῳ*: εμπρόθετος (επιρρηματικός) προσδιορισμός του χρόνου - *ἀπὸ τῶν ἱερῶν*: εμπρόθετος (επιρρηματικός) προσδιορισμός τόπου (απομάκρυνση) - *πρὸς αὐτοῖς*: εμπρόθετος (επιρρηματικός) προσδιορισμός τόπου (πλησίον) - *ἐν τῷ ἱερῷ*: εμπρόθετος (επιρρηματικός) προσδιορισμός τόπου (στάση) (μονάδες 5)

*Οι ενδεικτικές απαντήσεις για τις ερωτήσεις 1,5,8 που αναφέρονται στο ίδιο κείμενο, έχουν διατυπωθεί στο αρχείο με την ονομασία GEL_CLA_AEG_SOLUTION_1_13193.